

ΑΜΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΚΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Επιμέλεια: Άγγελος Αγγελίδης

Υπερδόμηση, ασφυκτικές συνθήκες οίκησης, συμφορπή και ανυπαρξία ελεύθερων χώρων κίνησης και δημόσιας χρήσης, ρύπανση και οικολογική υποβάθμιση, κατασπατάληση, κακοποίηση και καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των σημερινών πόλεων...

Η κάθε επέμβαση οφείλει να γίνει συνεδητά και στα πλαίσια μιας γενικής πολιτικής του τοπίου της πόλης, προκειμένου να οδηγήσει σε έναν αειφορικό σχεδιασμό των αστικών υπαίθριων χώρων, με στόχο την ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία τους

Από τη Θεσσαλονίκη απουσιάζουν εντελώς οι μικροί ελεύθεροι χώροι, οι πεζόδρομοι, τα μεγάλα πάρκα συνοικίας, τα περιαστικά πάρκα και αλσύλλια και κυρίως τα μεγάλα αστικά πάρκα.

«Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι στην σύγχρονη ελληνική πόλη είναι ελάχιστα, άνισα κατανεμημένοι και η αποσπασματική αντιμετώπισή τους στο σχεδιασμό των πόλεων τους περιορίζει σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και εντείνει όλο και περισσότερο την υποβάθμιση στην εικόνα του τοπίου της πόλης. Σε αυτό συντελεί και η άναρχη επέκταση της πόλης που και όταν γίνεται οργανωμένα με σχέδια επεκτάσεων, δεν λαμβάνει υπόψη τη φυσιογνωμία του τοπίου». Με τις παραπάνω δύο προτάσεις η ομάδα της καθηγήτριας της Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ κ. Μαίρης Ανανιάδου – Τζημοπούλου περιέγραψε με τον καλύτερο τρόπο (σε συγκριτική έρευνα αρχιτεκτονικής τοπίου) την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί σε τέσσερις πόλεις.

Η έρευνα εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Πυθαγόρας II» και έβαλε στο «μικροσκόπιο» τη Θεσσαλονίκη, τη Δράμα, τις Σέρρες και τη Σιάτιστα. Αντικείμενο της ήταν η συγκριτική διερεύνηση του αστικού τοπίου σε σύγχρονες ελληνικές πόλεις, η ανάγνωση της φυσιογνωμίας και της ιδιαιτερότητας του, η κατανόηση των κυριότερων μεταμορφώσεων του διαχρονικά και η διάγνωση των προοπτικών εξέλιξης, ανάκτησης ή αναβάθμισης αναλόγως, με στόχο την βελτίωση του περιβάλλοντος και την χρησιμότητα στον αειφορικό κατεύθυνσης αστικό σχεδιασμό. «Το θέμα είναι ιδιαίτερης σημασίας για τον ελληνικό χώρο, καθώς οι πόλεις αναπτύσσονται με συνεχείς πιέσεις στις βασικές συνιστώσες του αστικού περιβάλλοντος και τα γνωστά δυσάρεστα αποτελέσματα: υπερδόμηση, ασφυκτικές συνθήκες οίκησης, συμφορπή και ανυπαρξία ελεύθερων χώρων κίνησης και δημόσιας χρήσης, ρύπανση και οικολογική υποβάθμιση, κατασπατάληση, κακοποίηση και καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος», είπε η κ. Ανανιάδου – Τζημοπούλου. Επιλέχθηκαν για μελέτη οι συγκεκριμένες πόλεις γιατί και οι τέσσερις βρίσκονται στην Β. Ελλάδα, έχουν κοινή προσέγγιση αρχιτεκτονικής τοπίου, σε διαφορεποιημένα ως προς πολιτισμικά τοπία. Η ομάδα ερευνήσε σχολαστικά και τις τέσσερις πόλεις και κατέληξε σε συγκεκριμένες προτάσεις:

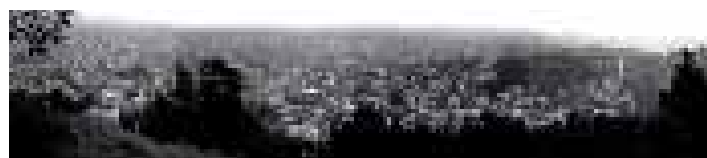
■ Θεσσαλονίκη

Προτείνονται χειρισμοί που έχουν στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη βελτίωση των οικολογικών συνιστωσών της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος. Κινούνται σε κατευθύνσεις προστασίας, αύξησης κατά το δυνατόν των υφιστάμενων δημόσιων χώρων και του πρασίνου, ενίσχυσης της ισομερούς κατανομής τους, ποιοτικής τους αναβάθμισης και σύνδεσης μεταξύ τους σε δίκτυο, συμβατό με την παράλληλη ανάπτυξη διαφόρων άλλων δικτύων (αστικές χρήσεις, υποδομές, κ.α.), σε μια προοπτική αειφόρου ανάπτυξης. Προτείνεται πλέγμα αστικών υπαίθριων χώρων από μείζονος σημασίας φυσικούς χώρους για την πόλη: το Δάσος – πάρκο του Σείχ Σου, τις περιοχές οικολογικής προστασίας του Γαλλικού και του θαλάσσιου μετώπου, με τις ευρύτερες προεκτάσεις του δέλτα του Αξιού και της λιμνοθάλασσας Επανωμής, τις ζώνες των ρεμάτων, τα ίχνη αστικών οικωτόπων, τα στρατόπεδα, τις αδόμητες εκτάσεις, τις εγκαταλελειμμένες περιοχές και τους υφιστάμενους οργανωμένους υπαίθριους χώρους. Επίσης, προτείνονται μέτρα που οφείλουν να ληφθούν για να περιωσθεί η φυσιογνωμία και ικανοχωρητικότητα του τοπίου της, περιορισμός της περαιτέρω διόγκωσης του πολεοδομικού συγκροτήματος βόρεια προς το βουνό – δάσος και δυτικά προς τα υγροτοπικά ή παραγωγικά οικοσυστήματα.

«Εξετάζοντας» τη Θεσσαλονίκη οι μελετητές βρήκαν ότι απουσίαζαν εντελώς οι μικροί ελεύθεροι χώροι (ανάμεσα στην κατοικία χρήσιμους στους κατοίκους της γειτονιάς και ιδιαίτερα στα παιδιά), οι πεζόδρομοι, τα μεγάλα πάρκα συνοικίας, τα περιαστικά πάρκα και αλσύλλια και κυρίως τα μεγάλα αστικά πάρκα. Η μεγαλύτερη ενότητα βρίσκεται στο κέντρο και αποτελεί το λεγόμενο πάρκο της πόλης, το μοναδικό. Περιλαμβάνει τα πάρκα του Λ. Πύργου, της ΧΑΝΘ, του πεδίου του Άρεως και της παραλίας ή Λ. Κέννεντυ. Αν και ο χώρος είναι συνεχής, ουσιαστικά αποτελείται από κομμάτια σε παράθεση, από τμήματα που το καθένα μόνο του δεν ξεπερνά το μέγεθος και την οργάνωση "πάρκου γειτονιάς". Η συνολική έκταση τους δεν έχει την οργάνωση μεγάλου αστικού πάρκου ή πάρκου πόλης. Υπάρχουν σοβαρά προβλήματα καταπάτησης και παράνομης

ιδιοποίησης, αλλά και προβλήματα στο σχεδιασμό, την οργάνωση, την κατασκευή και την συντήρηση των χώρων αυτών. Χαρακτηριστική είναι η έλλειψη συσχέτισης και σύνδεσης των χώρων αυτών μεταξύ τους όσο και με το άμεσο περιβάλλον τους.

■ Σέρρες

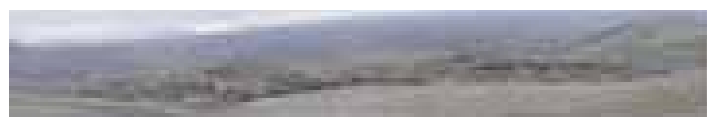
Προτείνονται χειρισμοί αναβάθμισης, αποκατάστασης και διαμόρφωσης του αστικού περιβάλλοντος. Πρέπει αρχικά να εξοικονομηθούν και να εξευρευθούν ελεύθεροι χώροι και να ανασυνταχτούν αστικά και περιαστικά. Προτείνεται πλέγμα αστικών υπαίθριων χώρων - αρθρωμένων στα ίχνη των ρεμάτων, παλιών και νέων - που επιδιώκει τη συνέχεια του ελεύθερου χώρου της πόλης και τη διεύθυνση του φυσικού περιβάλλοντος. Οι μελλοντικές επεκτάσεις οφείλουν να παίρνουν σοβαρά υπόψη ή και να γίνονται βάση της φυσιογνωμίας και της ιδιαιτερότητας του τοπίου της με περιορισμό βόρεια στο ορεινό και δασώδες όριο της και απεγκλωβισμό νότια και νοτιοδυτικά από την περιφερειακή οριζήτηση, ενισχύοντας τις φυγοκεντρικές προοπτικές του αστικού ιστού προς την πεδιάδα.

■ Δράμα

Προτείνονται ρυθμίσεις με ιδιαίτερη ευαισθησία στη φυσιογνωμία του τοπίου της πόλης και το βασικό της χαρακτηριστικό, το στοιχείο νερού. Κινούνται στην ιδέα του πλέγματος αστικών υπαίθριων χώρων όπως ήδη εφαρμόστηκε στην περιοχή της Αγίας Βαρβάρας. Η πόλη οφείλει να επεκτείνεται με σεβασμό στην ιδιαιτερότητα του τοπίου, όχι μόνο προφυλάσσοντας από καταπάτηση και ανοικοδόμηση το νότιο τμήμα των πηγών της, αλλά περαιτέρω αναδεικνυόντάς το σε έναν ζωτικής σημασίας χώρο για τη πόλη.

■ Σιάτιστα

Προτείνονται χειρισμοί με βάση την ανάκτηση των εγκαταλελειμμένων και υποβαθμισμένων περιαστικών υπαίθριων χώρων και αποκατάσταση της συνέχειας των παραδοσιακών οικιστικών πυρήνων μέσω των κεντρικών πλατειών επί του κεντρικού οδικού άξονα. Οι μελλοντικές επεκτάσεις προτείνεται να γίνονται με σεβασμό στη φυσιογνωμία του τοπίου. Σε αντίθεση με το νέο πολεοδομικό σχέδιο που προτείνει την επέκταση περιμετρικά σε βάρος των αγροτικών εκτάσεων, προτείνεται η γραμμική επέκταση του υπάρχοντος οικισμού προς τις νοτιοανατολικές πλαγιές του όρους Σβέρνιτσος. Η τοποθεσία αυτή διαθέτει όλες τις προδιαγραφές για να αποτελέσει το χώρο ανάπτυξης του νέου συνοικισμού, όπως προστασία από τους βορειοδυτικούς ανέμους, νοτιοανατολικό προσανατολισμό, ομαλό ανάγλυφο με ήπιες κλίσεις και ιστορική συνέχεια στον τρόπο ανάπτυξης της πόλης.

■ Ελάχιστες οι ευκαιρίες...

Ωστόσο, οι φυσικές, ιστορικές ακόμα και οι πολεοδομικές εξελίξεις, έχουν αφήσει ελάχιστες ευκαιρίες που καθημερινά βέβαια χάνονται, για την αναβάθμιση της σημερινής κατάστασης. Οι ευκαιρίες αυτές, εγκαταλελειμμένες και υποβαθμισμένες τοποθεσίες και εν δυνάμει μελλοντικοί, κατάλληλα οργανω-

Θεσσαλονίκη

Για την Θεσσαλονίκη μεταξύ άλλων προτείνεται η διακοπή της επέκτασης του πολεοδομικού συγκροτήματος βόρεια προς το δάσος και δυτικά προς τα υγροτοπικά ή παραγωγικά οικοσυστήματα

Οι μελλοντικές επεκτάσεις των Σερρών οφείλουν να παίρνουν σοβαρά υπόψη ή και να γίνονται βάση της φυσιογνωμίας και της ιδιαιτερότητας του τοπίου της πόλης με περιορισμό βόρεια στο ορεινό και δασώδες όριό της

Για τη Δράμα προτείνονται ρυθμίσεις με ιδιαίτερη ευαισθησία στη φυσιογνωμία του τοπίου της πόλης και το βασικό της χαρακτηριστικό, το στοιχείο νερού

Σε αντίθεση με το νέο πολεοδομικό σχέδιο της Σιάτιστας προτείνεται η γραμμική επέκταση του υπάρχοντος οικισμού προς τις νοτιοανατολικές πλαγιές του όρους Σβέρντισος»

μένοι αστικοί και περιαστικοί υπαίθριοι χώροι αναψυχής, ψυχαγωγίας, περιπάτου και πολιτισμού, έχουν τις δυνατότητες και μπορούν να λειτουργήσουν θετικά για τη βελτίωση της εικόνας και την ανάδειξη του πνεύματος και της ιστορίας των πόλεων. Ο σημερινός όμως τρόπος αντιμετώπισης των περιπτώσεων αυτών, τόσο από την Πολιτεία όσο και από τους ίδιους τους πολίτες αφήνει λιγοστά περιθώρια προς μια τέτοια κατεύθυνση.

Για τον λόγο αυτό κρίνεται άμεση και επιτακτική η ανάγκη της ανάκτησης και αποκατάστασης του αστικού τοπίου, κατόπιν επιβεβλημένης μελέτης αρχιτεκτονικής τοπίου και επιστημονικά τεκμηριωμένης γνώσης των παραγόντων και των μέσων μεταβολής του. Η κάθε επέμβαση οφείλει να γίνει συνειδητά και στα πλαίσια μιας γενικής πολιτικής του τοπίου της πόλης, προκειμένου να οδηγήσει σε έναν αειφορικό σχεδιασμό των αστικών υπαίθριων χώρων, με στόχο την ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία τους, ώστε οι σημερινές πόλεις να μπορούν να ελπίζουν σε μια μελλοντική, αειφορική βιώσιμη και πάνω από όλα ανθρώπινη μεταμόρφωση τους.

Σύμφωνα με την μελετητική ομάδα απαιτείται:

- Άμεση και ουσιαστική αλλαγή πολιτικής και πραγματική δέσμευση του εν δυνάμει ελεύθερου χώρου των ελληνικών πόλεων. Οι πόλεις σήμερα έχουν ανάγκη από υπαίθριους χώρους και η πολιτική διαχείρισης του αστικού χώρου πρέπει να υποστηρίζει ενέργειες και μελέτες που τους σέβονται, προσθέτουν και δεν τους αφαιρούν από τα σχέδια των πόλεων, όπως σήμερα συμβαίνει.

- Εγκαταλελειμμένες και υποβαθμισμένες, σήμερα τοποθεσίες στρατοπέδων, ρεμάτων, λατομείων, ανοικοδόμητων οικοπέδων, χωματερών, περιοχών πρώην βιομηχανικής εκμετάλλευσης, κακοποιημένων υγροτόπων, κ.α. πρέπει να ανακτηθούν, να αποκατασταθούν και να αξιοποιηθούν στα πλαίσια μιας ενιαίας πολιτικής αντιμετώπισης των αστικών υπαίθριων χώρων και όχι με αποσπασματικές και επιπόλαιες ενέργειες. Οι χώροι αυτοί έχουν την δυνατότητα και ανάλογα με την ικανοχωρητικότητά τους να φιλοξενήσουν πάρκα τοπικού, αλλά και υπερτοπικού χαρακτήρα, όπως οι περιπτώσεις στρατοπέδων και λατομείων.

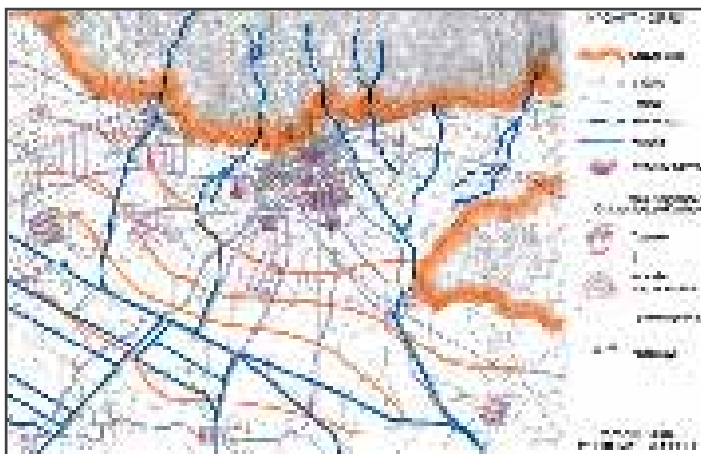
Μπορεί να αποτελέσουν άριστους συνδέσμους και δίκτυα μεμονωμένων και αποσπασματικά αντιμετωπισμένων υπαίθριων χώρων λόγω της φύσης τους, όπως οι περιπτώσεις ρεμάτων και χειμάρρων, ως φυσικά υπολείμματα ή μνήμες στην πόλη. Διαθέτουν τις προϋποθέσεις για να αποτελέσουν σημεία αναφοράς για την πόλη, χώρους ξεκούρασης και απόλαυσης για τους κατοίκους της, χώρους ανάδειξης του πνεύματος και της ιστορίας του τόπου για τους επισκέπτες της.

Σε επίπεδο καθαρής φυσιολογίας προσφέρουν ουσιαστικά στην περιβαλλοντική αναβάθμιση, να βελτιώσουν το μικροκλίμα, να συντελέσουν υπέρ της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της ρύπανσης των υδάτων. Για τον σκοπό αυτό οφείλει να υπάρξει πολιτική αρχιτεκτονικής τοπίου που μοιάζει ελλιπώς να λειτουργεί για τον ελληνικό χώρο.

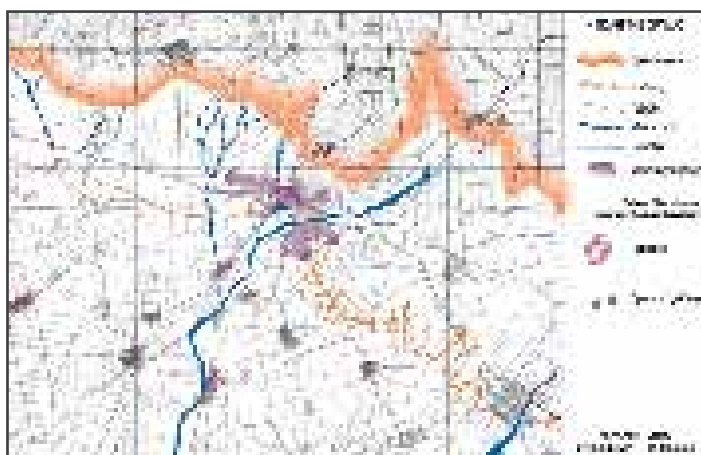
■ Ποιοτικός σχεδιασμός των ελεύθερων χώρων

Ο σχεδιασμός των ελεύθερων χώρων των πόλεων οφείλει να αναβαθμιστεί ποιοτικά, εκσυγχρονιζόμενος προς τις νέες, διεθνώς κυρίαρχες τάσεις της αρχιτεκτονικής τοπίου. Τάσεις που εμφανίστηκαν στο διεθνή χώρο εδώ και αρκετές δεκαετίες και που ξεκίνησαν τα τελευταία χρόνια, με μεμονωμένα παραδείγματα, να δίνουν την παρουσία τους και στον Ελλαδικό χώρο, πρέπει να αποτελούν τον κανόνα και όχι την εξαίρεση. Η ποιότητα των αστικών υπαίθριων χώρων πρέπει να επαναπροσδιοριστεί και να μην αποτελεί το συμπλήρωμα ή το κενό στο περιθώριο κτιριακών εγκαταστάσεων. Οι αστικές αναπλάσεις οφείλουν να κινηθούν στην κατεύθυνση περιορισμού κτιριακών έργων, αποδέσμευσης νέων ελεύθερων χώρων και διαμόρφωσής τους ως τέτοιων.

Η κάθε μελέτη σχεδιασμού και διαμόρφωσης αστικού τοπίου – υπαίθριων χώρων πρέπει να είναι στην κατεύθυνση και να εμπεριέχει την κοινωνικό-οικολογική και αντιληπτική ανάλυση και ανάγνωση του τοπίου, να οραματίζεται και να σχεδιάζει ποιοτικούς υπαίθριους όμως και όχι αραιότερα μεν, στη λογική της δόμησης δε, οργανωμένα χώρους. Να κυριαρχήσει η νέα αντίληψη για τα έργα διαμόρφωσης του ελεύθερου χώρου, τοπίου, ως έργα τέχνης και πολιτισμού, ώστε να μπορεί ο σχεδιασμός αρχιτεκτονικής τοπίου και οι εφαρμογές του να καλύψουν τις ανάγκες ατόμων αλλά και συνόλων, να προστατεύσει, να αξιοποιήσει και να αναδείξει τις ευαισθησίες, τις ιδιαιτερότητες και τις δυνατότητες της τοποθεσίας αλλά και του τόπου, να διατηρήσει τις αξίες αυτές στο παρόν και στο μέλλον, να σχεδιάσει δηλαδή αειφορικά για τις σύγχρονες πόλεις. ■

Σέρρες

Δράμα

Σιάτιστα